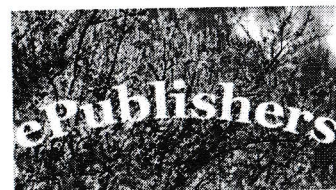

DAVID MALOUF

O VIAȚĂ IMAGINARĂ
Roman despre Ovidiu

Traducerea în limba română: Monica Bottez

Respect pe *Titlul original al lucrării: An Imaginary Life.*

Ilustrația copertei: Ovidiu printre sciți (1862), tablou de Eugène Delacroix (1798–1863)

© 2018 ePublishers. Toate drepturile rezervate.

ISBN 978-606-716-755-9

Ediția digitală a acestei cărți se află la linkul:

<http://ibooksquare.ro/Books/ISBN?p=978-606-716-756-6>

Pentru mai multe informații privind această carte, scrieți la info@ePublishers.info.

www.ePublishers.ro
www.ePublishers.us
www.LibrariaCoresi.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MALOUF, DAVID

O viață imaginară : roman despre Ovidiu / David Malouf. – Trad. Monica Bottez. – București : ePublishers, 2018

ISBN 978-606-716-755-9

821.111

I. BOTTEZ, MONICA

CUPRINS

6	„SUNTEM LA CAPĂTUL PĂMÂNTULUI”: JURNALUL UNUI POET ÎN EXIL ÎN O VIAȚĂ IMAGINARĂ DE DAVID MALOUF – <i>Prefață de</i> <i>Irina Grigorescu Pană</i>
17	<i>LUI CHRISTOPHER</i>
20	I
38	II
69	III
101	IV
127	V
139	<i>POSTFAȚĂ: DESPRE SURSE</i>

**„SUNTEM LA CAPĂTUL
PĂMÂNTULUI”:
JURNALUL UNUI POET ÎN EXIL ÎN
O VIAȚĂ IMAGINARĂ
DE DAVID MALOUF**

David Malouf este unul dintre cei mai importanți scriitori australieni contemporani, autor de romane, povestiri, poezie, eseuri, memorialistică, teatru și librete de operă, câștigător al unor prestigioase premii internaționale și australiene de literatură și una din vocile cele mai influente ale culturii în lumea anglofonă.

Romanul „O viață imaginară” (“An Imaginary Life”), publicat în 1978, devenit un „best-seller” în Australia și în țările de limbă și cultură engleză, precum și text de studiu pentru programe de studii de liceu, licență, de masterat și doctorale în școli și departamente de studii literare și culturale din universități de prestigiu din toată lumea, având ca temă de cercetare dialectica spațiului exilic și tematica aventurilor inițiatice în cultura lumilor noi, abordează subiectul incitant al exilului poetului Ovidiu la Tomis, pe țărmul Mării Negre, transformat în alegorie a exilului și a explorării unui spațiu marginal, prin

care se produce transformarea artistului „literelor” în maestru al metamorfozelor scrierilor din cartea naturii. Acesta trece, prin experiența suferinței și a cunoașterii, prin descifrarea enigmelor existenței unui „copil” al pădurii, oglindă a propriului său sine, de la condiția precară a pribegiei încărcată de melancolie la împăcarea cu spațiul cel nou, prin care i se oferă șansa regenerării interioare, a răscumpărării erorilor, a recuperării memoriei pierdute, a întregirii ființei, a revelației divinității.

Cartea este o rescriere imaginară a aventurii lui Ovidiu la Tomis, un „jurnal” al poetului în exil, recompus în cheie modernă, astfel încât, în Australia, de pildă, ea a fost interpretată ca ficțiune prin care experienței traumatizante a dislocării și exilului i se recunoaște valoarea existențială și inițiativă, căci trăirea unui „nou început” într-o lume nouă și despărțirea de lumea cea veche (Europa!) înseamnă, implicit, pentru cei „exilați”, o sursă de creativitate sporită și formarea unei legături afective cu noua lor patrie. Astfel, cartea a fost percepută și ca o binevenită „lecție” a exilului, prin care aspectele pozitive și formatoare de identitate ale vieții în spații până recent respinse ca prea „marginale”, sub domnia „tiraniei distanței”, capătă consistență ideatică și substanță narativă.

Malouf s-a născut în Australia, la Brisbane, în statul Queensland, la 20 martie 1934, din părinți cu descendență europeană și arabă: tatăl său era originar din Liban, iar mama sa, din Marea Britanie, David, crescut și educat în Australia, la Brisbane, a studiat la Universitatea din Queensland, apoi, după o perioadă petrecută în Anglia, a predat literatura la Universitățile din Queensland și Sydney înainte de a se dedica întru totul scrisului. Și-a petrecut viața la Sydney, dar și în

Anglia, a călătorit des și a locuit perioade îndelungate în Italia, în Toscana, unde, mărturisea, se simte descătușat și inspirat.

Malouf a publicat zece romane, cinci volume de povestiri, nouă cărți de poeme, șase culegeri de articole critice și memorii, o piesă de teatru, precum și câteva librete de operă, fiind perceput ca unul din cei mai talentați făuritori de identitate culturală a țării de la antipozi. Primul său roman, *Johnno*, autobiografic, apărut în 1975, a fost apreciat de critici ca o impresionantă confesiune despre formarea intelectuală a unui australian cu rădăcini în cultura europeană, dar a cărui educație sentimentală este, totuși, rodul înțelegerii poveștilor spuse și nespuse de ființele vii din viața sa, de casele, școlile, obiectele, natura exotică, toate martori ai creșterii copilului spre o maturitate cu trăiri erotice complexe, cu răspunsuri contradictorii și măcinat de dileme incitante. Reluarea temei copilăriei și a raporturilor copilului cu locurile care „vorbesc”, cu umbrele trecutului familiei, cu prezentul în perpetuă metamorfoză, cu viitorul misterios, este, în cartea de memorii *12 Edmondstone Street* (1985) un indiciu al viziunii lui Malouf asupra lumii noi, configurată în opoziție cu lumea „veche”, desigur, dar și ca sinteză sofisticată a acesteia, ca simfonie de ecouri și voci filtrate de memorie, ca sursă de inspirație și trăiri „noi” și, mai ales, înnoitoare, ca experiență existențială și aventură a spiritului și trupului, care fac din Australia o oglindire originală a Europei, dar și o „rescriere” nuanțată a istoriei lumii: o robinsonadă modernă.

Alte romane, precum *Fly Away Peter* (1982), *Child's Play* (1982), *Harland's Half Acre* (1984), *The Great World* (1990), *Remembering Babylon* (1993), *The Conversations at Curlow Creek* (1996), *Ransom* (2009), precum și volumele de poezii

apărute între 1970 și 2004 (ultimul este *Revolving Days*, în 2008) sau eseuri – precum *The Writing Life* (2014) – sunt variații pe teme percepute de critici ca fiind proprii lui Malouf: relațiile omului cu spațiile trăirilor sale, atât cele „construite”, cât și cele „naturale”, dorul de aventură, explorarea lumii noi, în sensul în care orice ființă și orice obiect sau carte, orice scriere și orice vorbire, sunt întrupări ale procesului de înnoire fără sfârșit și deci o „lume nouă”. Însăși viețuirea omului în lume, marcată de fericiri și nenorocire, de moarte și spaime, de amintiri dureroase și iubiri fără noroc, de războaie și prizonierate, de libertăți regăsite și rătăcirii labirintice, este o „lume nouă”, o alcătuire mentală marcată de speranța transcendenței, așadar metafizică, așa cum reflecțiile sufletului în locuri și fapte, de acum și din alte vremi, sunt, fără doar și poate, reflecții ale erotismului latent, inerent lumii vii, resursă a devenirii dinspre trecut spre prezent.

În primele sale romane războaiele secolului XX sunt reprezentate ca lumi paralele, desigur tot „lumi noi”, în care se formează prietenii indestructibile, iar în *Remembering Babylon* emigranții albi și tribul aborigenilor se întâlnesc pe o punte formată din conflicte și reconcilieri care fac din Australia un palimpsest temporal și spațial, locuit și ritmat de ființe hibride, alese de destinul implacabil al dislocării și exilului pentru a-și trăi și accepta fragilitatea, complexe, patosul cotidian ca pe recompense ale viețuirii intense în lumea de la capătul lumii. Omul călător este australianul colonist și nativ deopotrivă, o variantă de *homo viator*, pentru care orice clipă este o explorare a unei lumi noi, pentru care deștelenirea „insulei” ogor este în aceeași măsură blestem și binecuvântare, o muncă pusă în operă și un joc creativ. Pentru omul poet – o ipostază a lui Ovidiu,

homo ludens este, cu adevărat, omul lumii noi, care-și joacă și își reinventează istoria personală și pe cea a patriei sale, libertatea căutată în aventură și în dragoste este, totuși, mereu, o formă de prizonierat, iar conflictul o altă față a iubirii. Tonul și muzica scrierii lui Malouf, trecerile de la realismul sec la lirism patetic, personajele grotești sau seducătoare, întâmplările memorabile și percepute ca „tipice” pentru povestea Australiei, finalurile deschise, dilemele complexe prin care este configurat subiectul exilic al dislocărilor succesive, confesiunile doar în aparență „explicative”, dar, în fond, incitante prin recursul la amintiri profetice, amestecul de disperare și deznădejde, de milă și necruțare, de avânt și resemnare fac din romanele, povestirile sau poemele lui Malouf nu doar o voce a identității australiene, cum susțin unii critici, ci și o emblemă a personajului post-modern, a „rătăcitului” care-și declamă neputințele și penuriile prin care, paradoxal, i s-a îmbogățit sufletul în lumea cea nouă.

Cărțile lui Malouf sunt, astfel, nu numai o imagine „iconică” a Australiei, dar și o rostire memorabilă a ideii de „lume nouă” în proces de alcătuire, de redefinire, de recunoaștere: nu e vorba numai de lumea nouă australiană, percep cititorii săi, ci și de lumea modernă, globalizată, în care marginile și centrul își schimbă frecvent locurile, în care contemporanul a devenit subiect exilic prin excelență, chiar atunci, sau mai ales atunci când nu-și părăsește patria. Lumea cea nouă este o distopie în care abundența înstrăinărilor trebuie asimilată prin uitare și rătăcire de sine, prin reînvierea unei amintiri îngropate de generații.

Contextul cultural în care se discută *O viață imaginară* de către critici și cititori este acela al dicotomiilor conflictuale: între civilizație și viața tribală, „primitivă”, între spațiul de „acasă” și

cel al exilului, între centru și margini, între Europa și lumea „nouă”, între Anglia, locul de origine al colonizatorilor albi și Australia, locuită de populații aborigene. Este însă evident, la o lectură aprofundată, că această carte nu are ca subiect lumea materială, exterioară, ci spune povestea unei aventuri interioare, a unei călătorii a „pelerinului”, vorbind despre înstrăinare, despre descoperirea și reconstruirea sinelui ascuns, despre înțelegerea sensului profund al „civilizației” care aduce în prim plan un Copil al spațiilor și timpurilor primordiale, „sălbatec” numai pentru ochiul arogant și superficial al „cetățeanului roman” pentru care exilul e o pedeapsă nemeritată, o dramă a alungării din „împărăție”.

Personajele și locurile care apar în roman sunt „traduse” pentru cititorul australian de însuși autorul inițiat: poetul din Roma este un colonist englez încă neresemnat cu destinul său de exilat; Anglia este Roma cu splendorile sale, rod al civilizației europene; Tomis este o Australie primitivă, tribală, la marginea lumii, pustie în aparență. „Mesajul” cărții este destul de limpede conturat atât de discursul lui Ovidiu, cât și de cel al autorului, care aduce în discuție argumentul relativității conceptului de „margine”. Tomis, acel „terra nullius” care poate numi continentul australian, devine, pentru poetul exilat, un centru al lumii, o Romă și un „acasă” care-l va seduce și unde își va sfârși viața. Acel „altundeva” din exilul cumplit este supus unei metamorfoze profunde prin care capătul lumii devine un paradis al renașterilor.

Australia nu este Europa „transportată” la antipodi, ci o Europă „tradusă”, va explica Malouf în eseuri, interviuri, conferințe. Aventura traducerii, o metamorfoză subtilă a „originalului”, reprezintă o punere în operă a poetului adevărat

și e tema principală a jurnalului imaginar, în care Ovidiu își reprezintă disperarea inițială și se angajează într-o reală aventură erotică lăsându-se stăpânit de noua sa patrie, prin care capătul de lume se preschimbă în adevărata sa „casă”. Tomis nu este un loc, ci o stare mentală, declara Ovidiu în primele sale luni de exil. Tomis devine și un pustiu roditor, în care poetul bătrân, năvălit la vicii în Roma, redevine copilul inocent de odinioară; capitala imperiului este o amintire reală, dar preschimbată prin întâlnirea cu Copilul misterios și sălbatec al unei naturi care-i vorbește într-o limbă de dinaintea oricărui limbaj poetic sau latin.

Într-un interviu acordat lui Ray Willbanks în 1990 (publicat în *Antipodes* 4.1.1990) Malouf considera *O viață imaginară* o carte-„argument” despre Australia. „Să fii la marginea lumii cunoscute... să trebuiască să descoperi cum să ajungi în centru”, să crezi că literatura poate exista numai altundeva... că istoria se întâmplă altundeva... Ne-a luat mult timp să înțelegem că acolo unde te afli acolo este centrul... Am vrut să-l pun pe Ovidiu să treacă prin experiența descoperirii acestui adevăr”.

Romanul este, astfel, încadrat de o temă și un mesaj explicit, în maniera postmodernă și a generat polemici și dezbateri culturale în jurul conceptului de „margină”. Argumentul că „marginea” este o percepție și o lucrare a minții, nu un loc anume pe hartă, că citirea unei hărți este ea însăși mediată de proiecții mentale, că realitatea țării de la antipodi, sau al oricărui tărâm „îndepărtat” este și o ficțiune, că centrul e alcătuit de fapt din realitate plus memorie, este, în fond, mai mult decât un argument intelectual. Este o viziune asupra istoriei, prin care se rostește jurnalul lui Ovidiu, precum și alte

scrieri ale lui Malouf. Omul lumii noi este un erou al „marginii”, este angajat într-o aventură desfășurată în spațiul unei deveniri ca acțiune dublată de contemplare. Exilatul este un poet contemplativ, de oricâte isprăvi războinice s-ar învrednici.

Contemplarea unei hărți – a „geografiei” implică, mai întâi, o aventură mentală. Într-un interviu apărut în anul bicențenarului Australiei, în 1988 (publicat în *The Age* la 23 ianuarie 1988) Malouf vorbește despre „traducerea” Europei pe continental australian. Despre o „afinitate de destin”, sau chiar „predestinată” (a “fated affinity”) între Anglia și Australia, pe care personajul simbolic al exilului, Ovidiu, o pune în operă în jurnalul său imaginar. În același fel se poziționase personajul Ovidiu din *Dumnezeu s-a născut în exil*, de Vintilă Horia, roman de care *O Viață imaginară* este, de asemenea, legat, prin afinități de destin.

„Printr-un capriciu al naturii, sau, poate, printr-o afinitate de destin, colonizatorii continentului nostru de la marginea lumii au fost ei înșiși, odată, la marginile lumii cunoscute. Când a fost descoperită de fenicieni, Britania era o insulă sălbatecă și îndepărtată, pe drumul spre nicăieri, îngrămadită în colțul nord vestic al hărții. Colonizată în cele din urmă de puterea imperială a lumii, cu nativii săi deposedați de valuri de imigranți, Anglo-Saxoni, Juți, Danezi, Normanzi, și în cele din urmă exterminați... Astfel încât, când cele două insule ale noastre, una mică și izolată, cealaltă mare și izolată, s-au întâlnit în cele din urmă în 1788, colonizatorii nu au adus cu ei numai o limbă... ci și istoria unui triumf asupra unei dizabilități naturale. Până la acea vreme Britania

ajunseser în centru. În 1788 toate distanțele de pe glob erau măsurate după meridianul Greenwich. Ce exemplu! Acești imigranți, de la natura lor mici insulari, acum trebuiau să se adapteze traiului pe cea mai mare insulă de pe glob. Liliputani în Brobdingnag.”

Desigur, Tomis e un altundeva, un „alibi”, un tărâm care nu poate fi cunoscut decât printr-un act de iubire, prin mijlocirea unui Copil miraculos care vine din umbrele unui alt eu, uitat; e o relație cu copilul primordial de care vorbea Jung, prezent în fiecare ființă nesmintită de o civilizație opresivă, și, de fapt, mai mult decât o ființă, copilul este o călătorie de explorare reciprocă, prin care romanul se trezește la viața cea nouă, iar sălbatecul învață limba oamenilor.

Tomis devine, astfel, un simbol al Australiei, dar și al ținutului de pe marginea lumii, al locului de exil, spațiu al pedepsei și năpastei, care se va transforma în centru al lumii, ca odinioară Roma și Anglia. În fond, este argumentul lui Malouf, este vorba de o recitare a hărții lumii:

„Geografia... este o convenție... Este un mod de a privi. Hărțile pot fi abordate din orice unghi, ele pot fi inversate. Nu avem de făcut altceva decât să ne întoarcem mintea cu susul în jos, să încetăm să gândim în termenii culturii noastre moștenite, față de care vom fi totdeauna la periferie, ca să ne aflăm în centru, mai degrabă decât la marginea lucrurilor.”

Tomis, un „catalog al lipsurilor” se transformă astfel într-o stare a sufletului și minții, într-o grădină în care poetul va crește

prima floare: plantarea unei grădini rămâne un act de creație fundamental pentru începutul metamorfozei sale: dintr-un cetățean roman persecutat, înciudat și posac într-un salvator al copilului miraculos care-i devine lui călăuză și salvator; și apoi, într-un călător care, în preajma morții, se va simți absorbit de cerurile nesfârșite.

Jurnalul lui Ovidiu la Tomis, în versiunea imaginată de Malouf începe cu descrierea unui loc pustiu, alcătuit din marea de plumb și un cer înnorat, aflat la gura unui râu, dincolo de care mlaștini, câmpurile cu ierburi se întind până la polul nord. Un loc în care lumea a înghețat, lipsit de copaci, de flori, de fructe, de la capătul pământului, în care nici nu există noțiunea de grădină sau livadă, cu deschidere spre infinit – un „niciunde”. „Tomis e o stare mentală, nu un loc”, meditează Ovidiu în primele pagini ale jurnalului său. Peisajul acestei lumi noi, Tomis, la finalul metamorfozei lui Ovidiu este cel al unui timp împlinit, care rostește cadențele libertății, în care moartea nu sperie, un loc scăldat în lumina începuturilor, unde Copilul pășeste, ca un înger, pe lumina apei, și se desprinde de pământ. Tomis a devenit pentru acest Ovidiu, ca și pentru acel Ovidiu din romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* al lui Vintilă Horia, o epifanie a învierii, un spațiu utopic în care toate vârstele omului, de la copilărie la bătrânețea aducătoare de moarte alcătuiesc un prezent al trecerii spre un dincolo de nedeslușit, dar nu mai puțin real.

De la stilul „memoriei interioare” al personajului întristat și nostalgic de la Pontul Euxin la retorica monologului adresat al apelurilor către posteritate, de la cel descriptiv al poetului sofisticat confruntat cu spectacolul naturii impasibile sau dezlănțuite la notațiile fruste ale trăirilor limită, de la stilul